

ANKETA SODOBNOSTI XVIII:

Evropska poezija danes (III. del)

S pričujočo objavo petih pesnikov iz prav toliko dežel (Irska, Nizozemska, Rusija, Slovaška, Španija) sklepamo našo anketo o sodobni evropski poeziji, ki smo jo začeli v lanski deseti in nadaljevali v letošnji prvi številki. Vsem, ki so nam pomagali, da smo ta svoj uredniški načrt lahko uresničili, se iskreno zahvaljujemo. Odmev na prvi dve objavi je bil pri bralcih zelo ugoden, nič manj zanimanja, upamo, vam ne bodo zbudili pesniki, objavljeni v tej številki.

Ur.

Seamus
Heaney
(1939)
Irska

Domneve o poeziji

Za uvod bi lahko navedel nekaj, kar je Ted Hughes zapisal o delu jugoslovanskega pesnika Vaska Popa. Popova poezija, pravi Hughes, je »bliže resničnosti, v kateri moramo živeti, če se želimo ohraniti, kot pa onim drugim resničnostim, v katerih smo le na oddihu ali v katere propademo, ko nam je fizična ohranitev zagotovljena, in ki nam jih umetnost, še posebej sodobna umetnost, kar naprej skuša vsiliti kot neko višjo

dimenzijo. Mislim, da je bil pesnik Milosz, ki je, leže za vrati na ulici, s katere so krogle dvigale kose tlaka, sprevidel, da večina poezije ni opremljena za življenje v svetu, v katerem ljudje dejansko umirajo.«

To razočaranje nad nezadostnostjo umetnosti mogoče izvira iz prevelikih pričakovanj od umetnosti, vendar pa v zahodnem bralcu in zahodnem piscu zbuja razumevanje in naklonjenost. Spominja me na opazko Conora Cruisa O'Briena, ki je zapisal, da v trenutku, ko dvigneš izvod pesmi Nadežde Mandelštam, držiš v roki nekaj, kar se po moralni in duhovni specifični težnosti razlikuje od vsega, kar je izšlo na Zahodu v preteklih petdesetih letih. To me nadalje spominja na zgodbo Sinjavskega o Anatoliju Kuznecovu, ki je represivna leta stalinizma preživel tako, da je pisal skrivaj in vlagal dele rokopisa v steklenice za vkuhanje sadja in jih je pod okriljem noči zakopaval na vrtu — razveseljiva podoba besede kot globinske bombe in umetnika kot herojskega izobčenca, ki ga oblasti preganjajo, on pa jih prihaja strašit.

Privlačnost, ki jo čutimo do takih skrajnih podob in izjav, razodeva, da preži nekje v nas domneva, da je poezija Anglije, Irske in Amerike nekako brezsmotrna v primerjavi s tem, kar bi morala biti in kar bi lahko bila. In številni naši odzivi na precejšen del te poezije se nagibajo k isti domnevi. Nestrpnost, ki jo čutimo do zgovornosti, jezikovne ohlapnosti, metrske nejasnosti, do svojevoljnih oblik in končnic, pa nelagodnost, s katero nas navdaja preveč samozadovoljna surrealistična invencioznost, pa jeza, ki jo čutimo do vase zagledane poezije, do poezije osirotelega jaza, zaprte psihe — vse to implicitno podpira domnevo, da se je naša poezija izneverila imperativu E. M. Forsterja, »Samo povežuj«, povežuj prizo in strast, svet občutljivosti s svetom telegramov in jeze. Povežuj literarno akcijo z izvirno upravičevalno vizijo in s političnimi razmerami časa. Večina sodobnih pesnikov domneva, da niso kos zgodovini, zato ostajajo v mejah zasebne občutljivosti.

V tem kontekstu so nekatere domneve o vlogi poezije sprejete kot domišljavost. Če prevladuje domneva, da je poezija pasivna dejavnost znotraj življenja družbe ali v najboljšem primeru dejavnost, ki je vzporedna temu življenju, sta njen obseg in pogum že zmanjšana in pomembni ter siloviti podvigi, kot so pesmi pokojnega Roberta Lowella, lahko zbujajo le sum. Lowell se je drznil pojmovati zgodovinsko, v sebi je videl reprezentativno figuro. Seveda je osebno preveč trpel, v njem je bilo preveč genialne nadarjenosti, da bi bilo njegovo življenje lahko tipično življenje njegovega kraja in časa. A njegova oblikovalna sposobnost je bila najvišja v trenutkih, ko je znal intenzivnostne elemente svoje osebne izkušnje dvigniti na raven družbene simptomatičnosti. Njegovi urezi v zasebne rane so spretni in kirurški, nikoli le praskanje krast ali uveljavljanje samega sebe. Noče biti paralela ali tangenta življenja zunaj poezije, ampak se zaletava, vrva vanj in ga secira. Lowellu je v njegovem okolju uspelo dvigniti pesniško kariero v oster profil, s tem pa je razveljavil običajne domneve, da je pesniško ustvarjanje prečisto in preobčutljivo, da bi preživel nečistosti in grobosti zgodovinskega trenutka.

Mislim, da je od še veljavnih domnev osrednja in najmanj pogrešljiva naslednja: da poezija zavezuje, da od pesnika terja vero. In mislim, da pesnikove ambicije ne smejo biti samo estetske, da njegova dejavnost ne sme biti le terapevtska ali igralska. Domnevam tudi, da ima pesnik v nekem smislu še vedno plemensko vlogo, in da podoba Arnoldovega učenjaškega potepuha, ki beži od stikov s čudno vročično boleznijo modernega življenja, ne sodi v našo pesniško domišljijo. Domnevam, da so grandiozne strasti Ginsbergovega »Tuljenja« prav tako krik v imenu njegovega urbaniziranega plemena, kot so enigmatične intenzivnosti Mandelštamovih pesmi o izgnanstvu bile krik v imenu vseh njegovih ljudi. Domnevam, da lahko s takim osebnim krikom ustvari odmev pri svoji in pri naslednjih generacijah samo pesnik, čigar uho je globoko uglašeno z duhom jezika, v katerem pesni. Domnevam, da morata obrt in spretnost potem, ko se ju pesnik nauči, potoniti v njegov glas in se od pesmi do pesmi izražati kot gotovost tona. Domnevam, da mora biti muzika tega, kar se dogaja, sestavni element muzike pesmi in da mora v vsaki pesmi obstajati rahločutno uravnovešena napetost med nujnostjo, da poezija ostane zvesta nečistostim življenja, ter nujnostjo zavesti, da namerava biti čisti jezik.

Če hoče doseči moč, ki naj bi jo imela, se poezija mora uveljaviti kot javna sila. Vendar si javne naklonjenosti ne sme pridobiti na račun svojih zasebnih pravic. Ta javna sila je bila paradokсно navzoča, ko je Kuznecov zakopal svoje rokopise in ko je Osip Mandelštam skrtil svoje voroneške pesmi v brezhibnem spominu svoje prihodnje vdove. In ravno pri Mandelštamu na koncu iščem obliko za svoje domneve. Noben pesnik ni bil tako literaren, a nobeden se ni tako globoko zavedal dogovora med poezijo in življenjem. Pečat tega dogovora je po njegovem spoštovanje do besede kot vezi med pesnikom in »bralcem v prihodnosti«. Ko Mandelštam zasleduje temo o nujnosti poezije, da vključuje in povezuje, zadene na prispodobo, po kateri je pesem kot »pogrebni čoln starih Egipčanov, ki vsebuje vse, kar človek potrebuje za normalno življenje na zemlji, celó stekleničko začimb, ogledalo in glavnik . . . Vse, kar je potrebno za življenje, vsebuje ta čoln, in nič ni pozabljeno.«

IN ILLO TEMPORE Z velike mašne knjige so razpognjeni
viseli svileni trakovi,
smaragdni in vijolični in vodeno beli.

Neprehodno smo prisostvovali,
se spovedovali, prejekali obhajilo. Glagoli
so nas domnevali. Oboževali smo.

In dvignili smo oči k samostalnikom.
Oltar je bil svit in monštranca poldan,
beseda rubrika pa krvavi zaton.

Zdaj živim ob znameniti obali,
kjer v zgodnjih urah galebi kričijo
kot duše v katere ne verujem

in celo promenadni zid
na katerega se naslanjam skoraj
ni dovolj prepričljiv da bi vanj verjel.

KO PTIČ ZAPOJE Jrebika kot našminkana deklica
Med glavno in stransko cesto
stoje med ločjem v mokri
in kapljajoči razdalji jelše.

Tam so blatocvetke dialekt
in suhocvetke dognanega posluha
in trenutek ko ptič zapoje zelo blizu
glasbi tega kar se dogaja.

OSTRIGE Školjke so nam klopotnile na krožnike.
Jezik se mi je polnil kot estuarij,
mehko nebo je sijalo z zvezdami:
ko sem okusil slane Plejade,
je Orion v vodo pomočil nogo.

Žive in posiljene
so ležale na posteljah ledu:
Dvovalovne: razklana čebulica
in ljubimkajoči vzdih oceana.
Na milijone raztrganih, razluščenih in raztrošenih.

Na obalo smo se pripeljali
čez pokrajino cvetja in sivih skal.
In zdaj smo tam pili zdravice prijateljstvu,
ustvarjali dovršene spomine
v hladu posode in slamnatih streh.

Čez Alpe, globoko zasute s senom in snegom,
so Rimljani ostrige tvorili v Rim:
videl sem kako so vlažne košare izbruhale
algasto, solnasto
požrešnost privilegija

in sem bil jezen ker nisem mogel ohraniti
zaupanja v jasno svetlobo, nagibajočo se z morja
kot poezija ali svoboda. Dan sem použil
preudarno, da bi me njegov priokus
pospešil v glagol, v čisti glagol.

Prevedel Evald Flisar